

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วม
ของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง*

AN APPLICATION OF SĀRĀNĪYADHAMMA IN THE PARTICIPATION
OF BANCHONG COMMUNITY, CHONG DISTRICT, NAYONG DISTRICT,
TRANG PROVINCE

พระสมุห์อมร อมโร (สีดัม)

Phrasamu Amon Amaro (Sidum)

พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล

Phrakhrukositwattananukul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Si Thammarat Campus. Thailand

สวัสต์ อโนทัย

Sawat Anothai

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

Saint John's University, Thailand

E-mail: supawadee9424@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธานุสาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth-interview) และการสนทนากลุ่ม

* Received 30 April 2019; Revised 20 June 2019; Accepted 21 June 2019

ผลการวิจัยพบว่า

หลักสาราณียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่เคารพกันกัน เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท สามารถสรุปได้ เป็น 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก คิด พุด ทำ ด้วยเมตตา มาจาก สาราณียธรรม 3 ข้อ คือ เมตตากายกรรม (ทำด้วยเมตตา) เมตตาวจีกรรม (พูดด้วยเมตตา) และเมตตา मनกรรม (คิดด้วยเมตตา) ประการที่สอง ในการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตรงกับสาราณียธรรมข้อ สาธารณโลกี (แบ่งปันให้เท่าเทียมกัน) ประการที่สาม ในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ที่ว่า “การที่ทุกคนประพฤตินอยู่ในกรอบกติกาโดยเท่าเทียมกัน” ตรงกับ สาราณียธรรมข้อ สีลสามัญญตา (มีศีลเสมอกัน) ประการที่สี่ ในการมีส่วนร่วมของชุมชน นั้นที่ว่า “การที่ต่างคนต่างพยายามปรับความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องลงรอยเดียวกัน” ตรงกับสาราณียธรรมข้อ ทิฐิสามัญญตา (มีความเห็นลงรอยกัน)

การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง สรุปผลว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนคิดริเริ่มจัดทำเป็นกิจกรรมหรือโครงการ เช่น กิจกรรมพัฒนาวัด โรงเรียน โครงการชุมชนรักษำป่าต้นน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม เพราะว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง นั้นเริ่มมาจากสถาบันทางสังคม คือ ครอบครัวที่ช่วยอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม รวมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้นมา เช่น การพูด การแต่งกาย การดำรงชีวิต การรู้จักพิจารณาว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ตลอดจนการเรียนรู้แบบแผนและวิธีปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม สถาบันศาสนา ทำหน้าที่ช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ เสริมสร้างกำลังใจให้สมาชิกในสังคมศาสนาเป็นที่ยึดถือและใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะผู้นำทางศาสนาเป็นตัวเชื่อมหลักกระหว่างผู้คนในชุมชนและศาสนา ผู้นำของสงฆ์ เป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อสมาชิกในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับวัดหรือองค์กรต่าง ๆ ผ่านวิธีการเผยแผ่

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้, สาราณียธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the principle of Sàràniyadhamma (states of conciliation) in Theravada Buddhism; 2) to investigate the participation of Banchong community, Chong District, Nayong District, Trang Province, and 3) to propose a guideline for the application of the principle of Sàràniyadhamma in the participatory activity of Banchong community, Chong District, Nayong District, Trang Province. The study was conducted by employing the Qualitative Research, in which data were gathered from In-Depth-interview and Focus group discussion. The

findings were as follows:

The principle of Sàràniyadhamma in the Theravada Buddhist Scripture is the dhamma principle taught by the Buddha as the cause of remembrance, respect, harmonization, peace without quarrel. The principle of Sàràniyadhamma can be divided into four aspects; the first aspect includes thought, speech, and act based kindness, which is from three principles of Sàràniyadhamma, Mettākāyakkamma (amiable in deed openly and in private), Mettāvacikkamma (amiable in deed, openly and in private), Mettāmanokamma (amiable in thought, openly and in private); the second aspect dealing with the community participation, in which each and every one helps each other is relevant to the principle ‘Sādhāranabhogità’ (to share any lawful gains with virtuous fellows); the third aspect dealing with the community’s participation ‘behaving oneself in the same and equal rule’ is accorded with the Sàràniyadhamma principle ‘Sālasāmannatā’ (to keep without blemish the rules of conduct along with one’s fellows, openly and in private); the fourth aspect dealing with the community’s participation ‘an adjustment of one’s disagreement’ is related to the Sàràniyadhamma principle ‘Ditthisāmannatā’ (to be endowed with right view along with one’s fellows, openly and in private).

In the participation of Banchong community, Chong District, Nayong District, Trang Province, it was concluded that participation is people have involved in various public activities or projects initiated by the community as people in the community realize the importance of participation. Such as temple, school development and watershed forest conservation projects etc. Also, they are aware of the problems and needs of their own community very well.

The application of the principle of Sàràniyadhamma in the community's participation starts with a family, the social institution, that helps social members learn the rules of society, imparting culture to new born members to learn the patterns and practices of social order. Religious institution serves the spiritual needs, encouraging members in religious societies to adopt and follow their religious teachings, especially religious leaders, who are a link or mediator between the people in the community and the religion. The leader of the Sangha is a person who plays a great role in propagating the doctrine of the Lord Buddha to the members of the community to get involved with the temple or organization via the way of propagation.

Keyword: An application, Sàràniyadhamma, Community Participation

บทนำ

มนุษย์มีการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นชุมชนหมู่มาก มิได้ใช้ชีวิตอยู่เพียงลำพัง มนุษย์ต้องทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และแต่ละชีวิตต่างก็ต้องการที่จะเสริมสร้างความสุข ความมั่นคง และความปลอดภัยให้กับตนเองและชุมชนอยู่เสมอ ซึ่งในจำนวนผู้คนเหล่านั้น แต่ละคนต่างก็มีชีวิต มีจิตวิญญาณมีความรู้สึกนึกคิดและมีจุดหมายของชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ด้วยเหตุนี้เองบางครั้ง จึงทำให้สังคมและชุมชนต้องเกิดปัญหาหรือมีความสับสนวุ่นวายขึ้น อันเนื่องมาจากความแตกต่าง ทางด้านความคิดของแต่ละคน ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่สังคมมีปัญหาขึ้นจะเป็นด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม คนนั้นเองที่จะต้องสามัคคีร่วมใจกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของชุมชนนั้นให้ดียิ่งขึ้นและมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ดังนั้นสารานุกรมจึงเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จของชุมชน ความสามัคคีจึงเป็นแหล่งพลังอันยิ่งใหญ่ ดังนั้น การอยู่ร่วมกันของชุมชนจำเป็นต้องนำหลักธรรมของศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อให้สังคม ชุมชน อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ขจัดป้องกันปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นหรือมีขึ้นได้ในสังคมปัจจุบัน หากสังคมไม่มีภูมิป้องกันที่ดี นั่นก็คือ ภูมิรู้ ภูมิธรรมและภูมิป้องกันที่ว่ามี ได้แก่ คำสอน เรื่องสารานุกรมในการอยู่ร่วมกันให้มีความสุข จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ โดยไม่ต้องใช้เงินใช้ทองมากมาย เพียงแต่แสดงความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ หรือแม้แต่การการมีส่วนร่วมช่วยกันพัฒนาสังคม กันับว่า เป็นการแสดงออกถึงความมีน้ำใจ บุคคลที่ปรารถนาจะให้สังคม ชุมชนของตนเองนั้นมีความสุขนั้น ทำได้ไม่ยากเลย มันอยู่ที่ความคิด ความรู้สึก และหัวใจของเราเองเท่านั้น ที่จะสั่งให้ตัวเองลงมือทำ

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า สภาพปัญหา เขตชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จึงเหมาะแก่การประยุกต์หลักสารานุกรมและนำมาใช้ ในการสร้างสันติสุขของชุมชนตำบลช่อง โดยเน้นการพัฒนาชุมชนเป็นสำคัญ เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีการพัฒนาประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้น ให้ประสบผลสำเร็จสำหรับการสร้างเสริมความเป็นอยู่และความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้นในชุมชน อันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาโดยมีหลักสารานุกรมเป็นพื้นฐาน ที่เอื้อประโยชน์ต่อสร้างสันติสุขของ ชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสารานุกรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง
3. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้รู้เรื่องการประยุกต์ใช้หลักสารานุกรมในการมี

ส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มาประกอบเนื้อหาวิทยานิพนธ์ โดยสรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม 2) เมตตาวจีกรรม 3) เมตตามโนกรรม 4) สาธารณโภคี 5) สีสสามัญญตา และ 6) ทิฏฐิสามัญญตา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) ประชากร ได้แก่ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จำนวน 20 รูป/คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2.2 ข้อมูลจากภาคสนาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (กับบุคคลสำคัญในชุมชนที่ต้องการสัมภาษณ์/ผู้ให้ข้อมูล) วิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ต่อไปนี้

2.2.1 การลงพื้นที่ในชุมชน โดยมีผู้นำท้องถิ่น และผู้วิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

2.2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เข้ามามีส่วนร่วมฝ่ายต่าง ๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น และบุคคลเข้าที่เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนเป็นกรณีศึกษาเพื่อเห็นแนวทางการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง

2.2.3 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้นำทางศาสนา หรือผู้นำท้องถิ่น และประชาชนทั่วไป ในการกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

2.2.4 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทสัมภาษณ์ การสังเกต มาสรุปเป็นแนวทางในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 3.1 เรียบเรียงข้อมูล โดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน ทั้งในส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ภาคสนาม
- 3.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด ตามจุดประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้
- 3.3 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ
- 3.4 เรียบเรียงเป็นเล่มวิทยานิพนธ์ แล้วนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัย

หลักสาราณียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในจุฬโคตสังคสูตรกล่าวไว้ว่า พระอนุรุทธะ พระนันทิยะ และพระกิมพิละ อาศัยร่วมกันอยู่ที่ป่าโคตสังคาลวันอย่างเป็นมิตรช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่มีการทะเลาะหรือขัดแย้งกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสชื่นชมและตรัสถามถึงสาเหตุที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคีเช่นนี้ ทั้งสามท่านตอบสอดคล้องกันว่าท่านปฏิบัติต่อเพื่อนด้วยเมตตาทายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตา मनกรรม ทั้งต่อหน้าและลับหลัง มีการสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน เช่น หากรูปใดกลับจากบิณฑบาตก่อนจะปูลาดอาสนะเตรียมน้ำและลาดสารับไว้ รูปใดมาถึงภายหลังเมื่อฉันเสร็จแล้ว ช่วยเก็บกวาดโรงอาหาร ทั้งสามท่านปฏิบัติเช่นนี้จึงอยู่ร่วมกันได้อย่างสามัคคี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นอกจากนี้ ในโกสัมพียสูตร ได้กล่าวถึงกรณีภิกษุในเมืองโกสัมพีทะเลาะเบาะแว้ง มีเหตุให้ขัดเคืองกันด้วยมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนหลักสาราณียธรรม 6 แก่ภิกษุเหล่านั้น เพื่อความสงเคราะห์กัน ความสามัคคีในหมู่คณะ และเพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ธรรม 6 ประการนี้มีคุณ คือ เป็นสารณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึงเป็น ปิยภรณ์ ทำให้เป็นที่รัก เป็น ครุภรณ์ ทำให้เป็นที่ระลึกเคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคีและเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในทางการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น แนวทางมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นแบ่งได้ เป็น 3 ด้าน (สมลักษณ์ ไซยเสริฐ, 2549) คือ ด้านประชาชน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านภาครัฐโดยการมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้ประชาชนที่เป็นบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วม ในขั้นตอนในการดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทำประโยชน์ช่วยสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ

หรือกิจกรรม ต่าง ๆ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วม ประเมินผล เพื่อให้เกิด ผลประโยชน์สูงสุดและยอมรับกันทุกฝ่าย แนวทางการจัดการการมีส่วนร่วม ของประชาชนนั้น จะต้องเริ่มต้นด้วยการ สร้างสำนึก เพื่อให้ภาครัฐและประชาชนรับรู้ ปัญหาประกอบกับการสร้างความเข้าใจและปรับทัศนคติ ให้มีทัศนคติที่ดีต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชน หลังจากนั้นสรรหาตัวแทนของ แต่ละกลุ่ม เพื่อจะได้ประสานประโยชน์ให้ลงตัว แล้ว สร้างให้สมาชิกมีความเข้าใจและมีความจริงใจในการเข้าร่วม สามารถทำการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสารกันได้แล้วสร้างฉันทามติร่วมกัน แต่ภายในองค์กร จะต้องสร้างให้เกิดปฏิสัมพันธ์ ระหว่างกันภายในองค์กร การทำกิจกรรมใด ๆ จะต้องกำหนดความประสงค์หรือความมุ่งหมายใน การมีส่วนร่วมให้ชัดเจน และต้องมีระบบประเมินผล จากกระบวนการของการมีส่วนร่วม ทั้งหมด ปรับปรุงกลไกการทำงานให้เกิดความโปร่งใส มีความเป็นประชาธิปไตยยอมรับความ คิดเห็นของกัน และกันที่สำคัญต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง และเมื่อ ทำงานภายในองค์กรประสบผลสำเร็จแล้วก็ต้องมองหาพันธมิตรสร้าง เครือข่ายเพื่อผนึกกำลังร่วมกัน ทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบล ช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

ชุมชนบ้านช่องของชาวพุทธ จะมีกิจกรรมทางศาสนา มากบ้างน้อยบ้าง ขึ้นกับผู้นำทาง ศาสนา (เจ้าอาวาส) ที่จะมีทิศทางความคิดแบบใด แต่ดูเหมือนกิจกรรมทางศาสนาที่เป็นหลัก ของทุกวัดทั่วประเทศคือ การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้จะได้รับความ ร่วมมือจากชุมชนชาวพุทธทั้งไกลและใกล้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับ ชาวบ้าน โดยอาศัยกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน และเป็นการแสดงถึงความเป็นชุมชนของผู้นับ ถือนพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผู้นำของสงฆ์ เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการเผยแผ่ หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อสมาชิกในชุมชน ให้เข้ามามีส่วน ร่วมกับวัดหรือองค์กรต่าง ๆ ผ่านวิธีการเผยแผ่ คือ 1) การเทศนา คือ การแสดงธรรมสั่ง สอน ตามหลักพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งวิธีนี้ พระภิกษุ สงฆ์ใช้ในการเผยแผ่อยู่เป็นประจำทุกวันธัมมัสสนะ (วันพระ) 2) ปาฐกถาธรรม คือ การ บรรยาย ธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนพูด และผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าว จิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการแสดงธรรมแบบใหม่ 3) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือ แสดง

ความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ ผู้อื่นเข้าใจ เป็นการเผยแผ่อีกรูปแบบหนึ่ง 4) สันทนาธรรม คือ การพูดจาหรือ กันในหลักธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง 5) การสอนสมถกรรมฐานหรือ วิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งสมาธิภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิหรือเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ ต้องเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น สอนให้คนหันมาสร้างชีวิตที่ดี ชัดเกล่าจิตใจ ให้เรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามากขึ้น ด้วยการเรียนการสอนหลักธรรมต่าง ๆ ชุมชนบ้านช่อง มีท่านเจ้าอาวาสวัดบ้านช่องช่วยชี้แนะทาง ให้เป็นคนดี มีหลักการสำหรับการดำรงชีวิตและหลักการเพื่อการพิจารณาความเป็นคนดีหลายประการ เช่น สิ่งหนึ่งที่ท่านนำมาสอนให้ชาวชุมชนได้พิจารณา คือ “สารณียธรรม” ธรรมดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคในความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ความโปร่งใสทั้งทางกาย วาจา และใจ ร่วมกัน 6 ประการ ซึ่งพอจะเสนอประยุกต์ภาษาให้สอดคล้องกับปัจจุบันดังนี้ คือ

1. กระทำทางกายประกอบด้วยความรักความปรารถนาดี (เมตตากรรม) ต่อเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง หมายถึง การคิดดี การมองกันในด้านดี มีความหวังดี และปรารถนาดีต่อกัน รัก และเมตตาต่อกัน คิดแต่ในสิ่งที่สร้างสรรค์ต่อกัน ไม่อิจฉาริษยา ไม่คิดอคติ ไม่พยายาทำ ไม่โกรธแค้นเคืองกัน รู้จักให้อีก และให้อภัยต่อกันและกันอยู่เสมอ

2. พูดจาปราศรัยด้วยความรักความปรารถนาดี (เมตตาวัจกรรม) ต่อเพื่อนร่วม เกิด แก่ เจ็บ ตาย หมายถึง การพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความรัก ความปรารถนาดี รู้จักการพูดให้กำลังใจกันและกัน ในยามที่มีใครต้องพบกับความทุกข์ ความผิดหวัง หรือความเศร้าหมองต่าง ๆ โดยที่ไม่พูดจาซ้ำเติมกัน ในยามที่มีใครต้องหกล้มลง ไม่นินทาว่าร้าย ทั้งต่อหน้า และลับหลัง พูดแนะนำในสิ่งที่ดี และมีประโยชน์ พูดอย่างใดก็ทำอย่างนั้น ไม่โกหกมดเท็จ

3. มีความคิด ความดำริด้วยความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วม เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง หมายถึง การทำความดีต่อกัน สนับสนุนช่วยเหลือกันทางด้านกำลังใจ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัจมาการวะ ไม่เบียดเบียน หรือรังแกกัน ไม่ทำร้ายกันให้ได้รับความทุกข์เวทนา ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกันอยู่ตลอดเวลา

4. ไม่แบ่งแยก ได้สิ่งใดมาที่ประกอบด้วยธรรม เฉลี่ยให้อย่างเสมอภาค หมายถึง การรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์กันด้วยความยุติธรรม ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่เอารัดเอาเปรียบ และมีความเสมอภาคต่อกัน เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ

5. รักษากฎ กติกา ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ทั้งกฎศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง ไม่ให้ค้นหาและทักท้วงรอบข้าง ฝึกฝนตนเพื่อความสงบสุขอย่างเสมอภาคกันกับผู้อื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง หมายถึง การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ หรือวินัยต่าง ๆ อย่างเดียวกัน เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก้าวร้าวหน้าที่กัน ไม่อ้างอำนาจบาตรใหญ่ ไม่ถืออภิสิทธิ์ใด ๆ ทั้งปวง

6. มีความเห็นเสมอเหมือนกัน เพื่อความสันทุกซ์เสมอกันกับผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง อาจกล่าวได้ว่า หลักธรรมหมวดนี้จะเป็นหลักธรรมเพื่อ “ชุมชนสะอาด” ทั้ง “พฤติกรรมบุคคล” “ระหว่างบุคคล” และต่อ “กติกาสังคม” หมายถึง มีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วม และสงวนไว้ซึ่งจุดต่างของกันและกัน ไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ “ผมเน้นสอนเรื่องนี้แหละ เพราะถ้าคนคิดดี พูดดี ทำดี ต่อกันแล้ว อย่างอื่นกะดีหมด” (พระมหาชัย จารุณโณ, 2561)

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง อภิปรายผลได้ ดังนี้

ในการเข้ามีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ทุกคนย่อมมาจากครอบครัวที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดการไม่ยอมรับและเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ก่อเกิดการวางตัวที่ไม่เหมาะสม แสดงกิริยาที่น่ารังเกียจไม่สุภาพต่อกัน ขาดความเอื้อเฟื้อ สามัคคี ประพฤติตนกรอกรอบเข้าบุคคลอื่นไม่ได้ และไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จึงจำเป็นต้องใช้หลักสาราณียธรรมในการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ อภิปรายผลได้ว่า สาราณียธรรม เป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าได้แสดงไว้เพื่อให้เกิดความสามัคคี ซึ่งหลักการทั้ง 6 ประการนี้ เป็นหลักการเข้าได้กับประเด็นทางการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับพุทธพจน์ใน พระไตรปิฎก ว่าหลักสาราณียธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็น เหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) คือ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการหรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติตามหลักอยู่ร่วมกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุต

โต), 2547) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การปฏิบัติงานตามหลักสราณียธรรมของบุคลากรศูนย์ซ่อมอากาศยานกองการบินทหารเรือ กองเรือยุทธการ (นภดล บงกชกาญจน์, 2545) ผลการวิจัย พบว่า เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามหลักสราณียธรรมของบุคลากรศูนย์ซ่อมอากาศยานกองการบินทหารเรือ กองเรือยุทธการ พบว่า มีการแสดงความเคารพซึ่งกันและกันเฉพาะภายในที่ทำงานเท่านั้น เมื่อผู้อื่นมีความเดือดร้อนยังให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือน้อยอยู่เมื่อมีการทำงานผิดพลาดมักจะมีการดุด่าว่ากล่าวมากกว่าการแนะนำ ยังมีการหลีกเลี่ยงงานที่กระทำการร่วมกันการแบ่งปันสิ่งของบางอย่างยังไม่ทั่วถึงทุกคน ยังมีการประพฤติผิดระเบียบวินัยการประชุมบางครั้งไม่สามารถตกลงกันได้ จึงทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาที่ต้องการได้ และบางคนไม่มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในการร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสราณียธรรม 6 กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (พระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโ (มีนุสรณ์), 2553) ผลการวิจัย พบว่า การนำหลักสราณียธรรม 6 ไปประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารงานเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ด้านเมตตาทายกรรม เจ้าหน้าที่ไม่ควรเลือกปฏิบัติในการให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการ ควรให้บริการตามลำดับในการมาใช้บริการ เพื่อความเป็นธรรมแก่ผู้รับบริการ ด้านเมตตาจริกรรม เจ้าหน้าที่กล่าววาจาสุภาพต่อผู้มาใช้บริการด้านเมตตามโนกรรม เจ้าหน้าที่ต้องยึดถือผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตน ให้เกียรติประชาชนที่มาติดต่อ และต้อนรับด้วยไมตรีจิตที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ด้านสาธารณโภคี เจ้าหน้าที่ต้องมีความซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่สินจ้างรางวัล บริการด้วยความเต็มใจ และมีความรับผิดชอบด้านศีลสามัญญตา ควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่เห็นแก่พวกพ้องสำคัญกว่าประเทศ หรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ด้านทฎฐิสามัญญตา ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และนำมาแก้ไขปรับปรุงตามสภาพจริง

การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผู้วิจัยสรุปผลได้ ดังนี้ว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนคิดริเริ่มจัดทำเป็นกิจกรรมหรือโครงการ ทั้งนี้ เพราะคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม เพราะว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี แนวคิดของการพัฒนาชุมชนจึงต้องมุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ผ่านขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่าง

เป็นระบบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่บนพื้นฐานของการส่งเสริมในการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของประชาชนเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ ร่วมกันในเรื่องประเด็นต่าง ๆ หรือการพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความสามารถที่จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรม การแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการมีส่วนร่วมพัฒนาในชุมชนได้ ซึ่งผลที่ได้จากมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ทำให้คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น มีการสร้างข้อตกลง และข้อผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาว การนำไปปฏิบัติก็ง่ายขึ้น เพราะการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้น รวมทั้ง เป็นการฝึกอบรมผู้นำ และทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตตามลักษณะที่ชุมชนต้องการ ที่สอดคล้องบนความเชื่อพื้นฐานของชุมชนเอง เป็นการบำเพ็ญประโยชน์อย่างเต็มที่ที่จะมีส่วนร่วม

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง นั้นเริ่มมาจากสถาบันทางสังคม คือ ครอบครัวที่ช่วยอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม รวมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้นมา เช่น การพูด การแต่งกาย การดำรงชีวิต การรู้จักพิจารณาว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ตลอดจนการเรียนรู้แบบแผนและวิธีปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม สถาบันศาสนา ทำหน้าที่ช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ เสริมสร้างกำลังใจให้สมาชิกในสังคมศาสนาเป็นที่ยึดถือและใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะผู้นำทางศาสนา (ท่านเจ้าอาวาส) ของวัดเป็นตัวเชื่อมหลักระหว่างผู้คนในชุมชนและศาสนา ผู้นำของสงฆ์ เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อสมาชิกในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับวัดหรือองค์กรต่าง ๆ ผ่านวิธีการเผยแผ่ คือ 1) การเทศนา คือ การแสดงธรรมสั่งสอนตามหลักพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้ฟังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งวิธีนี้ พระภิกษุสงฆ์ใช้ในการเผยแผ่อยู่เป็นประจำทุกวันธัมมัสสวนะ (วันพระ) 2) ปาฐกถาธรรม คือ การบรรยายธรรมะให้ผู้อื่นฟัง โดยทั่วไปจะยืนพูด และผู้พูดจะต้องมีลีลาในการพูดเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังเป็นพิเศษ เป็นวิธีการแสดงธรรมแบบใหม่ 3) อภิปรายธรรม คือ การชี้แจงหรือ แสดงความคิดเห็นในหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งให้ผู้อื่นเข้าใจ เป็นการเผยแผ่อีกรูปแบบหนึ่ง 4) สนทนาธรรม คือ การพูดจาหรือ กันในหลักธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาชีวิต โดยยึดหลักทางสายกลาง 5) การสอนสมถกรรม

รมฐานหรือ วิปัสสนากรรมฐาน คือ การสอนให้นั่งสมาธิ ภาวนาเพื่อให้ใจเป็นสมาธิหรือเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริงของสังขารตามหลักไตรลักษณ์ โดนเฉพาะอย่างยิ่งท่านเน้นสอน “ผมเน้นสอนเรื่องนี้แหละ เพราะถ้าคนคิดดี พูดดี ทำดี ต่อกันแล้ว อย่างอื่นกะดีหมด” เรื่องหลักการอยู่ร่วมกัน “สาราณียธรรม” ว่า 1) การกระทำทางกายประกอบด้วยความรักความปรารถนาดี (เมตตากายกรรม) ต่อเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) พูดจาปราศรัยด้วยความรักความปรารถนาดี (เมตตาวาจากรรม) ต่อเพื่อนร่วม เกิด แก่ เจ็บ ตาย 3) มีความคิด ความดำริด้วยความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนร่วม เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 4) ไม่แบ่งแยก ได้สิ่งใดมาที่ประกอบด้วยธรรม เฉลี่ยให้อย่างเสมอภาค (รวมทั้งการแลกเปลี่ยนซื้อขาย) 5) รักษากฎ กติกา ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ทั้งกฎศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง ไม่ให้ขัดแย้งและทวิฐานครอบงำ ผิดผ่นตนเพื่อความสงบสุขอย่างเสมอภาคกันกับผู้อื่น ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 6) มีความเห็นเสมอเหมือนกัน เพื่อความสันติสุขเสมอกันกับผู้อื่นทั้งต่อหน้าและลับหลัง หลักธรรมข้อนี้เพื่อ “ชุมชนสะอาด” ทั้งพฤติกรรมบุคคลในชุมชน ระหว่างบุคคล และต่อกติกาชุมชน ด้วยวิธีการสร้างกลยุทธ์ให้มีส่วนร่วม คือ การจัดกิจกรรมหรือโครงการ การสื่อสารหรือให้คำแนะนำ สนับสนุนภาวะผู้นำกระตุ้นชักจูงชาวชุมชนให้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมด้วยการสร้างความไว้วางใจ ให้อิสระในการดำเนินโครงการเอง กำหนดเป้าหมายเอง วัดผลสำเร็จของโครงการกันเอง แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบหรือแบ่งงานกันเอง และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกันเอง

1. ด้านเมตตากายกรรม ควรปฏิบัติตามหน้าที่ตามระเบียบอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อความเป็นธรรม ใส่ใจและกระตือรือร้นในทุกการมีส่วนร่วมด้วยความจริงใจ รวดเร็ว ควรปฏิบัติด้วยหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส มีกิริยาท่าทางที่สุภาพอ่อนน้อมต่อกัน ด้วยความจริงใจ

2. ด้านเมตตาวาจากรรม ควรใช้วาจาที่สุภาพ ปรึกษาหารือกันด้วยการพูดจาให้ไพเราะเพิ่มขึ้น โดยใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีเหตุผล แนะนำตักเตือนกันเพื่อความหวังดีต่อกัน และควรประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ

3. ด้านมโนกรรม ควรเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความมีจิตใจที่ซื่อสัตย์ สุจริต มีส่วนร่วมในการ แสดงความคิดเห็นอยู่เสมอ ด้วยความยุติธรรมเป็นกลาง ไม่ลำเอียงเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก ไม่มีความโลภใช้หน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน

4. ด้านสาธารณโภคิ์ ควรมีสวัสดิการ เพื่อเพิ่มขวัญสร้างกำลังใจในการทำงาน ควรมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่เห็นแก่ตัว ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ ควรมีความเสียสละ ในการสนับสนุนการทำงานตามความเหมาะสม เป็นธรรมแก่ทุกคน

5. ด้านศีลสามัญญตา ควรปฏิบัติหน้าที่โดยรักษาระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะหรือชุมชน ไม่เลือกปฏิบัติ ปราศจากอคติ เคารพในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของผู้ร่วมงาน ควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต ควรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช้อำนาจข่มขู่ผู้ร่วมงาน

6. ด้านทวิญญูสามัญญตา ควรมีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่การจัดตั้งปัญหา พิจารณาความดีความชอบอย่างเป็นธรรม ควรมีความยุติธรรมในการพิจารณาและตัดสินเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อมีปัญหาควรมีการประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ควรทำงานเป็นทีม ไม่ควรสร้างความขัดแย้งในการเข้ามามีส่วนร่วม

สรุป

หลักสารณียธรรม หมายถึง หลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง สามารถนำมาสรุปได้ เป็น 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส, ร.9 (พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส, 2561) พูด ทำ ด้วยเมตตา มาจากสารณียธรรม 3 ข้อ คือ เมตตากายกรรม (ทำด้วยเมตตา) เมตตาวจีกรรม (พูดด้วยเมตตา) และเมตตามโนกรรม (คิดด้วยเมตตา) ประการที่สอง ในการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตรงกับสารณียธรรมข้อ สาธารณโภคิ์ (แบ่งปันให้เท่าเทียมกัน) ประการที่สาม ในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ที่ว่า “การที่ทุกคนประพฤติตนอยู่ในกรอบกติกาโดยเท่าเทียมกัน” ตรงกับสารณียธรรมข้อ ศีลสามัญญตา (มีศีลเสมอกัน) ประการที่สี่ ในการมีส่วนร่วมของชุมชน นั้นที่ว่า “การที่ต่างคนต่างพยายามปรับความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องลงรอยเดียวกัน” ตรงกับสารณียธรรม ข้อทวิญญูสามัญญตา (มีความเห็นลงรอยกัน)

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนคิดริเริ่มจัดทำเป็นกิจกรรมหรือโครงการ ทั้งนี้ เพราะคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม เพราะว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชน

ตนเองเป็นอย่างดี แนวคิดของการพัฒนาชุมชนจึงต้องมุ่งเน้นที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ผ่านขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นระบบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่บนพื้นฐานของการส่งเสริมในการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของประชาชนเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ ร่วมกันในเรื่องประเด็นต่าง ๆ

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง นั้นเริ่มมาจากสถาบันทางสังคม คือ ครอบครัวที่ช่วยอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม รวมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้นมา เช่น การพูด การแต่งกาย การดำรงชีวิต การรู้จักพิจารณาว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ตลอดจนการเรียนรู้แบบแผนและวิธีปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม สถาบันศาสนา ทำหน้าที่ช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ เสริมสร้างกำลังใจให้สมาชิกในสังคมศาสนาเป็นที่ยึดถือและใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะผู้นำทางศาสนา (ท่านเจ้าอาวาส) ของวัดเป็นตัวเชื่อมหลักระหว่างผู้คนในชุมชนและศาสนา ผู้นำของสงฆ์ เป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อสมาชิกในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับวัดหรือองค์กรต่าง ๆ ผ่านวิธีการเผยแผ่

ในทางปฏิบัติ “สาราณียธรรม” สำหรับการมีส่วนร่วมในชุมชนจะเริ่มต้นด้วย “ทิฏฐิสามัญญตา” คือปรับความคิดเห็นให้ลงรอยแบบเดียวกันเมื่อปรับความคิดเห็นได้อย่างนี้แล้วเราก็จะเกิดความรู้รักสามัคคี คิด พูด ทำต่อกันด้วยเมตตา เกื้อกูลแบ่งปันกันและกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยหลักพระราชบัญญัติ กฎหมายต่าง ๆ พูดง่าย ๆ คือ ใช้หลักความรู้ควบคู่หลักคุณธรรมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เอียงไปข้างองค์กรใด หรือบุคคลใด คณะใดคณะหนึ่ง โดยที่ยังมีการเคารพความแตกต่าง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ่งทำงาน ยิ่งซาบซึ้ง รักใคร่ อ่อนใจ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรศึกษาผลที่เกิดจากการนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ในโครงการต่าง ๆ
2. ควรศึกษาวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับงานวิจัยคุณภาพ ในการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ไปพร้อม ๆ กัน
3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศาสนวิธีในการมีส่วนร่วมของชุมชนตามหลักธรรมบนความแตกต่างของศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- นภดล บงกชกาญจน์. (2545). “การปฏิบัติงานตามหลักสาราณียธรรมของบุคลากรศูนย์ซ่อมอากาศยานกองการบินทหารเรือกองเรือยุทธการ”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูนนทวิวัฒน์ วีระมโห (มีนุสรณ์). (2553). “การบริหารงานเทศบาลตำบลตามหลักสาราณียธรรม 6 : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ . มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบรมราชาบาทและพระราชดำรัส. (2561). “การครองตน” ณ สีหบัญชร พระที่นั่ง อนันตสมาคม [ออนไลน์]. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2561 จาก <https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/page/krongton.pdf>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม . (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- _____. (2547). ธรรมญูชีวิต . (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระมหาชัย จารุณโณ. (1 พฤศจิกายน 2561). แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชน. (พระสมุห์อมร อมโร (สีดำ), ผู้สัมภาษณ์)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมลักษณ์ ไชยเสรีฐ. (2549). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
คณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาล. ใน
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.